

Lendvai István : Koszorú. (Össze-
gyűjtött versek, első kötet.)

A koszorú két végletet ölel össze
önmagába futó ívével. Sirató gyásza
a legnagyobb bukásnak, a halálnak;
diadalmas jele a harcos győzőnek.
Temetők árnyán sírok füzére s a
küzdő homlokán dacos diadém.

Lendvai verseinek gyűjteményére
tökéletesen ráillik ez a cím. Ezek
a versek a legdrámaibb magyar na-
pokban születtek. Ezeréves roppant
lap fordult az idők könyvében. Vér-
rel zuhogott a magyar végzet. Pál
fordulása volt történelemnek, sors-
nak és a lelkeknek is. A nemzet nagy
küzdeme utolsó felvonásához ért.
A tragikum már felrémlt a fenye-
gető bizonytalanságban az egyik küz-
delem végére járt. De itthon már új
harcra feszültek a megnyomorított
erők s az egymás ellen ajzott világ-
nézetek csaptak össze új csatára.
A liberalizmus rest, nyugalmas föld-
szintje alatt megtáruultak a poklok,
de kihatott fölötté a végtelenbe sza-
kadó ég is. Parázsló, emésztő, üszökbé
sorgasztó tűz marcangolt, de fel-
sugárzott az ígézetes tündöklés, az
igazult lelkek dicsőségeinek gyémánt-
szavú fénye is.

A frontokon névtelen sírok ke-
resztjeire hullott a könnykoszorú,
de itthon már tövises vérkoszorúval
övezték homlokukat az új küzdelem
gladiátorai és mártírjai. Ezek a ko-
szorúk mind benne vannak Lendvai
költeményeibe s ezek mutatják tárgyi
forrásait.

Az első nagy hatás, amely szinte
lidérces súllyal üli meg a lelkét: a
Halál. A nagyonnagy Halál, a kevély
Halál, ahogyan verseiben szinte dé-
delgeti. Ennek a véres farsangnak
rettentő danse macabreja csalta riadt
lírájára az első poe-i látomások
biborból és feketéből szótt remegéseit
az éjszakás Halálról, amely el nem
pilled percre se a vérbe döbbsent ál-
mok tarjagos fellegei alatt. Új meg

új képek rajzanak fel zaklatott fan-
táziájában, de valamennyi mélyén
ott gunnyaszt, mint vérszemű, szatír-
szomjú pók, a poklos Halál, akinek
eladták a tavaszt. A halál keserű
árnyékában fakadt a kötet egyik leg-
hatalmasabb lírai színoniája, a Vég-
zet. A költő Grodek alatt nyugvó
barátja emlékének áldozott verse.
Maga a költemény tömör veleser-
regény, ballada formában. Rilke kor-
nétására emlékeztet, de már az új
expresszionista stílus robogása lüktet
át rajta.

Másik nagy motívum, a gazdag
csiratelep, amelyből Lendvai költé-
szete kisarjad, a harcos kiállítás az újjá-
születet nemzeti öntudatért, a dia-
dalmas világnézetért, amelynek Pro-
hászka apostoli heve volt igazi mag-
vetője; Lendvai egyik előharcosa az
új keresztény nemzeti szellemnek,
amelynek új ifjú Magyarországa Mi-
lotay Új Nemzedéke körül csoporto-
sult. A harcosok közt Lendvai igazi
spadassinja a dialektikának. Vak-
merő, bravuros, elméje szikrázva
pattog, szavai mint élesre fent pen-
gék villámgyorsan peregnek le, szinte
záporozzák a csapásokat és minden
csapás érzékeny pontot talál. Versei-
ben ez a harcos hév ódai lendületet,
ditirambikus szökellést kap. Már az
árbo c tetején megérzi a lenn nyüzsgő
patkányhadat. Előbb belső nyűveit,
poshadt oduk sötét rágcsálóit pró-
bálja leverní a magyarság roskadt
testéről. Azután az egész ellenséges
Európával szemben kitarja fedetlen
mellét, hogy nemzetét fedezze. Nincs
olyan tragikus esettség, hogy harcos
kedve elhagyná. Nincs olyan feketére
borult sötétség, hogy reménye világ-
got ne lobbantana. Süket némaságban
az Idő kiáltoz torkán. A hit erejébe
kapaszkodik, mint viharálló árbocha,
mert körülte nagyörök Élet váltja az
orsót s ilyenkor hiteseké most min-
den, minden. Van a harcban vilá-
gitófáklyája is, az új naplegenda ma-

gyar Franciskusa, Istentől mámoros végtelenségek sas-szárnyú galambja, aki a mulandó élet milliószepségű végtelenségét bekapcsolta az öröklét halhatatlan ígészetébe, a szent püspök, aki aranylámpafénynél viraszt az alvó város (Székesfehérvár) fölött.

Lángoló magyarsága keresi ennek a magyar megújulásnak teherbíró, termékeny, jövőt ígérő magját is és megtalálja a magyarságban. Ma irodalmi programmá vált, új költői stílust teremtett az ősi paraszti gyökerekbe való kapaszkodás. Az új népiség szociális, nyelvi és formai programja fiatal harcosok harci dobjain csattog. Lendvai jó tizenöt évvel ezelőtt megírta magyar rapszódiait, amelynek hőse a dugdosott óriás, a magyar paraszt. Népi gyökere van ennek a költészetnek is, paraszti őserők duzzadnak benne, de formái nem a neoprimitív népdalszerűséget keresik, hanem egy expresszionista fantázia zsúfolt asszociációjú, kemény lendületével száguldanak.

És ezen a ponton érünk el Lendvai irodalomtörténeti jelentőségéhez, a magyar lírai megújulásban. Ady forradalma véget ért. A költő maga is a sír felé hajolt s már hagyatékát kezdték életében elkótyavetyélni. Lendvaiban is volt ebből az Ady örökségből. A vérben erjedt az akkor. Kiírthatatlan íz volt a költői nyelvben, a szavak hurcolták magukban mint eltörölhetetlen illatot. De voltak, akik önkéntelen hatalmát nyűgnek érezték. Küzdelellene, próbálták lerázni.

Nyugaton már új szelek fújtak. Rimbaud volt az ősz és a háború lezárta határok nem vethettek gátat, hogy az új, nyugtalan, formákat, nyelvtani, logikai gátakat repesztő viharos ár végig ne lobogjon Európán. Nálunk egy fiatal aktivista csoport kezdte tudatos program szerint honosítani. Lendvainak ön-

kéntelenül a lelkében csirázott. Nem tanulta senkitől. Az idők ereje költötte ki szívében. Mert az idők szele volt tőle vemhes. A határokon a halál csontujja pergette a dobokat. Ágyúk vihara dübörgött, a lángbahasadt éjkárpitokon. Belül már hányta kelevényes hevét a fojtott forradalom láza. Ez az egész nagy nyugtalanság parancsolta, hogy kemény, rohanó ütemben, az egyetemes zsvajt túlkialtó harsogással mondja ki a költő a tömörre edzett lényeket. Ne keresse a lomha átmeneteket, hanem a beszédes tények robbanó erőit zsúfolja egymás mellé.

A kezdődő magyar expresszionizmusnak úttörő költője Lendvai István s versgyűjteménye a Koszorú, ennek a harcos kornak nem csak politikai, hanem irodalomtörténeti dokumentuma is. *Kállay Miklós.*

Tóth László: Ami erősebb nálunk . . . Regény. Pallas-kiadás. Budapest. Év n. 318 l. — Tóth Lászlónak az idén ez már a második regénye, s 1930 óta a negyedik. A szerzőnek, úgylátszik, sok a mondanivalója s ez valóban így is van. Nem tartozik azok közé, akik megelégszenek a kis fajsúlyú, mulattató munkák írásával, hanem akik a lelküket foglalkoztató komoly problémákról akarnak számot adni. Ez a könyve is problémákat bontogató lélekrajzi regény.

Botond István, a fiatal egyetemi orvostanár és európai híró haematológus, azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy «az emberi vér összetételének, azonosságának és különbözőségének, az emberi testben lévő elektromosságának s az elektronok körforgásának mi a része abban az élettani jelenségben, hogy bizonyos különmemű egyedek végzetszerűen fizikai vonzódást is éreznek egymás iránt». Egy-két megfigyelése és kísérlete igazolni látszik hipotézisét, melyet régi barátjának, Sóháry csellóművésznek sze-